

מה בקבר 34: עד מאה ועשרים?

בשנים הראשונות אחרי סיום מלחמת העולם השנייה. מרדכי נאור מציג פרק מתוך ספר בכתובים על טוריו של המשורר נתן אלתרמן בדבר בשנים 1934-1967 העוסקים בתקשורת. משה פלאי מקדים מאמר לנדבך החדש במפעלו החלוצי של מיפתוח כתבי-העת החשובים של ההשכלה העברית באירופה – "מן המאסף ועד ביכורי-העתים". יעקב שביט חוזר אל הסאטירה במאמרו על רומן אנטי-ציוני בהמשכים שהתפרסם מעל דפי עיתון יהודי רוסי בשנים 1882-1884.

בשנת 1876 חודשה הוצאתו של כתב העת האריאל שניסה לשבור את המונופול של החבצלת בשוק העיתונות הירושלמי. על כך במאמרו של דן גלעדי. שני מאמרים עוסקים ב"תרומתם" המפוקפקת של עיתונים, בארץ-ישראל המנדטורית ובמדינת ישראל של ימינו, להסתה ולשלהוב רוחות פוליטי סביב שני אירועים טראומטיים. עוזי אלידע מנתח את תפקידו של דואר היום הרוויזיוניסטי ברתמת הסנסציה לשירות הפוליטיקה במאורעות תרפ"ט. אורלי צרפתי מצביעה, עשר שנים אחרי רצח ראש הממשלה יצחק רבין, על השיח התקשורתי שהתנהל בעיתונות המיגזרית של חסידות חב"ד בשנים 1992-1995 כעל "הכתובת שעל הקיר".

חטיבת המאמרים האחרונה בחוברת זו המוקדשת לדברי ימי הקצרים יחסית ולהתפתחות תכניה של הטלוויזיה בישראל, נפתחת במאמרה של דנה וינקלר, בקריאה חדשה של הדיונים, הנימוקים והדעות משנת 1950 ועד ל-1968 שהובילו להקמת טלוויזיה כללית בישראל. אחד הטיעונים המרכזיים העולים ממאמר זה מציע לראות בהקמת הטלוויזיה הישראלית פועל יוצא של אמונה בכוחה המחנך ובהנחלת ערכים מערביים – "אשכנזיים". ברוך לשם סוקר את תהליך ה"אמריקניזציה" שחל בתשדירי תעמולת הבחירות בטלוויזיה. מיכל חמו מנתחת את הווכחנות בשיח תכנית הדגל של ערוץ 2 בימי הראשונים – "המעגל" של דן שילון – בתחילתה ובאחריתה. כבכל חוברת עמנו גם הפעם סקירת ספרים חדשים ורשימת עבודות דוקטור ותזות לתואר שני שאושרו באחרונה באוניברסיטאות בארץ ובעולם בתחומים הקרובים לעיסוקנו.

קריאה מועילה ונעימה ולהתראות בחוברת הסתיו.

גדעון קויז

הגיליון הראשון בסדרה החדשה של קשר לשנת 2006 מציין תאריך היסטורי לעיתונות העברית: מאה ועשרים שנה להופעתו ב-12 בפברואר 1886 (31 בינואר על פי הלוח היוליאני) של היומן הראשון בעברית היום בעריכתו של ד"ר יהודה לייב קנטור. בסיפור השער שלנו (עמודים 83-101) כותב גדעון קויז על תולדותיו ומקומו של היום בניסיונות להקים עיתונות "עממית" בשפה העברית. דוד טל סוקר את ראשית דרכו של העיתון ואת המקורות למינוו ומציג, לראשונה, את עותק הבקשה שהגיש קנטור לרשויות בפטרבורג לפרסום עתון יומי בעברית. בנוסף לכך, העתקנו עבור הקורא חידוש משמעותי של היום – ביקורת תיאטרון ראשונה בעיתונות העברית, וגם הערת הספד קצרה אך משמעותית של חיים נחמן ביאליק על עורכו.

עוד נשוב ונעסוק בתאריך סמלי זה ביום עיון מיוחד על העיתונות היומית בישראל, בעיותיה ועתידה כעיתונות יומית מול המדיה החדשים (במסגרת המשבר העולמי) וכעיתונות עברית. ב-30 במאס חל תאריך היסטורי נוסף בתולדות העיתונות העברית: 150 שנה לייסודו של השבועון הראשון, המגיד שהופיע בעיר ליק בפרוסיה המזרחית ונחנך את העידן המודרני בעיתונות זו. אנו נפרסם מאמרים ומחקרים נוספים סביב נושא זה.

בפתח הגיליון אנו מביאים את הרצאתו של השופט ונשיא בית המשפט העליון בדימוס, מאיר שמגר, בכינוס ההצדעה למייסד המכון לחקר העיתונות והתקשורת היהודית, מכובדנו וידידנו שלום רוזנפלד. המאמר עוסק בחופש העיתונות על בסיס התיקון הראשון לחוקה האמריקנית. אהוד מנור כותב על מגבלות חופש הביטוי על פי תיקון זה שבאו לידי ביטוי במהלך שני אירועים משבריים עבור עיתון היידיש הסוציאליסטי פארווערטס. זאב סגל מעיר לנושא חופש הסאטירה בישראל בפסיקה המקומית ברוח התיקון הראשון. החטיבה הבאה עוסקת בנושא הרחוק ממצוי של יחסה ותפקידה של העיתונות היהודית בעולם החופשי (ובארץ-ישראל) לנוכח השואה. יוסף גורני מביא פירות ראשונים ממחקר חדש ומקיף בנושא זה ועוסק בתגובת העיתונות היהודית בארה"ב ובבריטניה על יחסה של העיתונות הכללית בארצות אלה לידיעות על השואה בשנים 1942-1944. ליאת שטייר-לבני דנה בייצוג הרטרופסקטיבי של השואה בעיתונות של הארגונים הציוניים בארץ-ישראל ובארה"ב